

Horáčková, Veronika

75 let Felixe Timmermanse v češtině : resumé

In: Horáčková, Veronika. *75 jaar Felix Timmermans in het Tsjechisch*. Eerste druk Brno: Masaryk University Press, 2024, pp. 121-124

ISBN 978-80-280-0681-5; ISBN 978-80-280-0682-2 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.82373>

Access Date: 05. 07. 2025

Version: 20250701

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

RESUMÉ

75 let Felixe Timmermanse v češtině

Publikace nazvaná *75 jaar Felix Timmermans in het Tsjechisch* (75 let Felixe Timmermanse v češtině) se zabývá recepcí vlámského spisovatele Felixe Timmermanse (1886–1947) v českém prostředí mezi lety 1920 až 1995. V tomto časovém rozmezí vyšlo v češtině jedenáct jeho románů a novel a šest povídek. V porovnání s podobnými nizozemsky píšícími autory se jedná o vysoké číslo. Práce se na základě polysystémové teorie Itamara Evena-Zohara a dalších teoretických přístupů snaží objasnit velký počet Timmermansových titulů, které v češtině vyšly.

Z analýzy Timmermansových děl vydaných v češtině vyplývá několik skutečností. Zaprvé je zřejmé, že téměř všechny české překlady Timmermansových knih vyšly poprvé ještě za jeho života. Zadruhé lze konstatovat, že většina Timmermansových románů vyšla česky hned několikrát, což je pro nizozemsky psanou literaturu v českém prostředí nezvyklé. Dále si lze povšimnout, že některá Timmermansova díla byla do češtiny přeložena víckrát. Kromě toho nelze přehlédnout, že některé Timmermansovy romány byly nejprve publikovány v novinách a časopisech a až poté byly vydány knižně. Nakonec z analýzy vyplývá, že velkou část Timmermansových děl do češtiny převedl buď Rudolf Jordán Vonka, nebo Otto F. Babler.

Cílem publikace je zmapovat recepci Felixe Timmermanse v českém jazyce a objasnit popularitu, které se těšil. Soustředím se přitom na tři aspekty:

Zaprvé se snažím popsat okolnosti vzniku českých překladů Timmermansových děl. Kladu si přitom mimo jiné následující otázky: Kdo dílo přeložil a kdo ho opatřil ilustracemi? V jakém nakladatelství, časopise či novinách vyšlo? Které instituce a kteří jednotlivci byli do procesu vydání zapojeni?

Zadruhé jsem se pokouším zjistit, jakou měl Timmermans v českém prostředí (literární) reputaci. Hledám přitom odpověď na tyto otázky: Jak hodnotili Timmermansova díla čeští recenzenti? Existují adaptace jeho textů?

Zařetím se zaměřuji na to, jak recepci Timmermanse v Čechách a na Moravě ovlivnila politická situace. Snažím se zjistit, jaký vliv na vnímání Timmermanse měly jednotlivé politické režimy, které se na českém území v průběhu 20. století vystřídaly.

V prostředí české nederlandistiky již existuje několik prací, které se zabývají recepcí nizozemské a vlámské literatury. Doposud žádná práce se však nezabývala výlučně recepcí Felixe Timmermanse. Pokud jde o teoretický základ, využívám polysystémovou teorii Itamara Evena-Zohara. Protože však není vyčerpávající, kombinuji ji s dalšími teoretickými koncepty. Jedná se zejména o teorii literárního pole a imagologii.

Pokud jde o samotného Felixe Timmermanse, přibližuji čtenářům jeho život a dílo. Za zmínku stojí, že Timmermansovy knihy byly přeloženy celkem do 26 jazyků. Zdaleka nejvíce byl překládán do němčiny; na druhém místě se nachází francouzština a právě čeština.

V publikaci popisuji recepci Felixe Timmermanse na českém území. Činím tak pro období, kdy u nás jeho díla vycházela, tedy pro léta 1920 až 1995. Tento časový úsek rozděluji do tří kratších úseků, a to na roky 1920–1938, 1939–1947 a 1948–1995. V každém období se nejprve zaměřuji na to, jak vypadal český literární systém, následně zkoumám recepci nizozemskojazyčné literatury v českém jazyce jako takovou, a následně popisuji přímo recepci Felixe Timmermanse.

V analytické části se snažím osvětlit příčinu Timmermansovy popularity v českém prostředí. Nejprve se věnuji roli institucí a jednotlivců pohybujících se v literárním systému. Jednou ze skupin, která se zásadně podílela na recepci Timmermanse, byli prestižní nakladatelství a renomovaní překladatelé. Mezi renomované překladaatele, kteří Timmermanse překládali, patřil v prvé řadě Rudolf Jordán Vonka (1877–1964). Z nizozemštiny přeložil celkem 10 děl, z toho pět z Timmermansova pera.

Další skupinu institucí a jednotlivců, kteří byli zapojeni do Timmermansovy české recepce, jsem nazvala „populární četba“. Jde o nakladatelství a noviny a časopisy, které byly určeny širokému čtenářstvu.

Dále se zaměřuji na image Timmermanse v žurnalistické a intertextuální a multimediální sféře. Vycházím přitom převážně z textů nalezených pomocí OCR v databázi Kramerius. Z analýzy žurnalistických zdrojů vyplývá, že většina Timmermansových románů byla v českých novinách a časopisech hojně recenzována. Recenzenti většinou konstatují, že děj Timmermansových textů je prostý, knihy jsou napsány jednoduchou formou a nezabývají se nikterak hlubokými tématy. Na druhou stranu vyzdvihují optimismus, lásku k přírodě a krásu vlámské krajiny, které se v Timmermansových dílech objevují.

Do intertextuální a multimediální oblasti Timmermansovy recepce spadají například citáty Timmermansových děl, které je možné najít v několika českých literárních dílech. Jako zajímavost lze uvést, že novelu *Het kindeken Jezus in Vlaanderen* odvysílal v roce 1935 Československý rozhlas a že se na festivalu Febiofest v roce 2011 promítala zfilmovaná verze díla *En waar de sterre bleef stille staan*.

V poslední podkapitole analytické části se věnuji politickým faktorům, které recepci Timmermanse v českém prostředí ovlivnily. Nacismus vydávání Timmermanse v češtině v podstatě nijak negativně neovlivnil. To lze vysvětlit zaprvé tím, že český literární systém byl za Protektorátu pod vlivem německého systému, kde Timmermans patřil k oblíbeným a protežovaným autorům. Dalším důvodem je fakt, že nizozemsky psaná literatura sloužila za okupace jako náhražka mimo jiné britské a francouzské literatury, které byly zakázány.

V období komunismu nicméně Timmermanse potkal neblahý osud. Timmermans se hned v roce 1950 dostal na doplněk *Seznamu nacistické, protistátní, protisovětské a jiné brakové literatury*. Jeho knihy nesměly být vystavovány v knihovnách. Definitivně byl Timmermans zakázán v roce 1954, kdy se dostal na *Seznam nepřátelské, závadné, zastaralé a nežádoucí literatury*, a to proto, že jeho díla spadala do kategorie „ruralismus“. Životopisné romány *Adriaan Brouwer* a *Pieter Brueghel*, které vyšly na začátku 70. let, zřejmě díky své tematice nebyly považovány za hrozbu. Je rovněž možné, že byly „pozůstatkem“ Pražského jara.

Publikace je opatřena rovněž závěrem, v němž činím závěry vyplývající z celé práce. Zprvce lze konstatovat, že Timmermansova díla vycházela v češtině téměř výlučně u prestižních nakladatelství či v kvalitních periodících. Na knihách zpravidla pracovali renomovaní ilustrátoři a v některých případech šlo dokonce o bibliofilská vydání. Mezi překladatele Timmermanse patřili významní literáti, knihovníci a pedagogové, kteří díla většinou překládali přímo z nizozemštiny, což se v 1. polovině 20. století dělalo u děl vyšší literární kvality.

Zadruhé lze vyvodit závěr, že tehdejší tištěná média měla na Timmermanse převážně pozitivní ohlasy. Objevovala se sice kritika naivity a jednoduchosti jeho děl, ale zároveň bylo chváleno jejich optimistické vyznění. Existují dokonce adaptace jeho děl. Ze zkoumaných zdrojů vyplývá, že Timmermans byl považován za kvalitního a zároveň oblíbeného autora.

Zatřetí je možné dospět k závěru, že Timmermansova recepce byla ovlivněna politickými změnami. Za první republiky vyšla celá řada Timmermansových děl a Timmermans se nacházel v centru literárního systému. Za protektorátu byl rovněž hojně vydáván, a to zřejmě díky své popularitě v Německu a nedostatku jiných zahraničních literatur. V období komunismu se jednalo o zakázaného autora, a to z důvodu ruralistické a katolické tematiky, které s oblibou zpracovával. Po sametové revoluci vyšlo jen jedno Timmermansovo dílo, což podle všeho souvisí s tím, že Timmermans již tehdy působil zastaralým dojmem a čtenáři měli zájem spíše o současné (zahraniční) autory, kteří za komunismu nemohli vycházet.

Jisté je, že Timmermans je dnes (nejen na českém území) zapomenutý autor. Tato skutečnost podle všeho spočívá v tom, že do české literatury nepřinášel nové impulzy, a tím se postupně dostal na periferii literárního systému. Jeho překlady venkovské prózy sice upevnily „světovost“ českého ruralismu, avšak z dlouhodobého hlediska nepřinášely nic nového. Přesto jsem přesvědčena o tom, že Timmermans hrál v určité době důležitou úlohu v kontaktech mezi českým a nizozemskojazyčným literárním systémem.